

SADRŽAJ

	Strana
PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU	5
1. ATOMISTIKA I ATOMISTIČKI POGLED NA STRUKTURU MATERIJE ...	7
1.1 Uvod	7
1.2 Potvrda atomističke hipoteze	11
1.2.1 Elementarna teorija Braunovog kretanja	16
1.2.2 Perenovi ogledi	23
2. ATOM ELEKTRICITETA – ELEMENTARNO NAELEKTRISANJE	31
2.1 Naelektrisanje elektrona – Milikenov ogled	31
2.2 Kretanje elektrona (naelektrisane čestice) u električnom i magnetnom polju .	36
2.2.1 Naelektrisana čestica (elektron) u električnom polju	44
2.2.2 Naelektrisana čestica u magnetnom polju: vektori brzine i polja uzajamno normalni	46
2.2.3 Čestica u homogenom magnetnom polju – opšti slučaj	48
2.2.4 Elektron u električnom polju konačnih dimenzija	51
2.2.5 Elektron u magnetnom polju konačnih dimenzija	54
2.2.6 Elektron u kombinovanom električnom i magnetnom polju konačnih dimenzija – normalna polja	55
2.2.7 Elektron u kombinovanom električnom i magnetnom polju konačnih dimenzija – paralelna polja	57
3. KVANT DEJSTVA	61
3.1 Zračenje crnog tela	61
3.1.1 Eksperimentalno proučavanje zračenja crnog tela	66
3.1.2 Zakoni zračenja crnog tela	68
3.1.3 Rejli-Džinsov i Vinov zakon zračenja	69
3.2 Plankov zakon zračenja	75
4. STARA KVANTNA TEORIJA	85
4.1 Optički spektar vodonikovog atoma	85
4.1.1 Balmerova serija	85
4.1.2 Lajmanova, Pašenova i druge serije	87
4.2 Borov model atoma	89
4.2.1 Osnovne interakcije	89
4.2.2 Borovi postulati	91
4.2.3 Ridbergova konstanta i spektralne serije	92

	Strana
4.2.4 Zavisnost Ridbergove konstante od mase jezgra	94
4.3 Frank–Hercovi ogledi	98
4.3.1 Pobuđivanje atoma sudarima – određivanje energije pobuđivanja (ekscitacije)	98
4.3.2 Određivanje energije jonizacije	101
4.4 Sistemi slični atomu vodonika	102
4.4.1 Izotopi vodonika	103
4.4.2 Jednoelektronski joni	104
4.5 Borov model i princip korespondencije	107
4.6 Bor-Zomerfeldova teorija	110
4.6.1 Harmonijski oscilator	117
4.6.2 Atom vodonikovog tipa	119
4.6.3 Bor-Zomerfeldovo kvantovanje	123
4.6.4 Prostorno kvantovanje	127
4.6.5 Kvantni broj n_ϕ i fina struktura linija vodonikovog spektra	131
4.7 Spektri atoma alkalnih metala	136
4.7.1 Efektivno naelektrisanje i konstanta zaklanjanja	138
4.7.2 Efektivni kvantni broj i kvantni defekt	140
4.8 Fina struktura spektara alkalnih metala i spin elektrona	143
5. ATOM – ORBITNI I SPINSKI MAGNETIZAM	149
5.1 Magnetni moment atoma vodonika	149
5.1.1 Orbitni magnetni moment	150
5.1.2 Spinski magnetni moment	153
5.2 Precesija i orijentacija (orbitnog i spinskog) magnetnog momenta u magnetnom polju	155
5.2.1 Precesija orbitnog magnetnog momenta u magnetnom polju	160
5.2.2 Orijentacija orbitnog momenta u magnetnom polju	161
5.2.3 Precesija i orijentacija spinskog magnetnog momenta u spoljašnjem magnetnom polju	163
5.3 Spin-orbitna interakcija	165
5.3.1 Poreklo lokalnog magnetnog polja	166
5.3.2 Interakcija spinskog magnetnog momenta i lokalnog magnetnog polja ..	169
5.4 Vektorski model atoma	172
5.4.1 Elementi vektorskog modela: vektori ugaonog i magnetnog momenta ..	173
5.4.2 Mehanizam sprezanja momenta	179
5.4.3 Ukupni ugaoni moment	182
5.4.4 Ukupni magnetni moment	188
5.4.5 Spin-orbitno sprezanje	191
6. ATOM U MAGNETNOM POLJU	197
6.1 Ugaoni moment u magnetnom polju	197
6.1.1 Orbitni ugaoni moment u magnetnom polju	198
6.1.2 Spinski ugaoni moment u magnetnom polju	200
6.1.3 Ukupni ugaoni moment u magnetnom polju	201
6.2 Štern-Gerlahov ogled	206
6.2.1 Opis ogleda	209
6.2.2 Tumačenje rezultata	213
6.3 Zemanov efekt	215
6.3.1 Normalni Zemanov efekt	220

	Strana
6.3.2 Klasična (Lorencova) teorija normalnog Zemanovog efekta	221
6.3.3 Opis Zemanovog efekta preko vektorskog modela atoma	224
6.3.4 Anomalni Zemanov efekt	226
7. FOTON – ELEKTROMAGNETNI KVANT	231
7.1 Fotoelektrični efekt	231
7.2 x -zračenje	249
7.2.1 Difrakcija x -zračenja na kristalnoj rešetki	250
7.2.2 Bragov metod difrakcije x -zračenja na kristalima	255
7.2.3 Metod kristalnog praha (Debaj-Šererova metoda)	258
7.2.4 Kontinualno i karakteristično rendgensko zračenje	259
7.2.5 Fina struktura rendgenskih spektralnih linija	264
7.2.6 Mozlijev zakon	265
7.2.7 Rendgenski apsorpcijski spektri	265
7.3 Komptonov efekt	267
8. KORPUSKULARNO-TALASNI DUALIZAM	277
8.1 De Brojlijeva jednačina	277
8.1.1 Eksperimentalna potvrda De Brojlijeve hipoteze	278
8.1.2 Devison-Džermerov eksperiment	279
8.1.3 Difrakcija elektrona – Tomsonova metoda	284
8.1.4 Difrakcija neutralnih atoma	286
8.1.5 Difrakcija molekula	288
8.1.6 Tumačenje Borovog kvantnog uslova pomoću De Brojlijeve jednačine .	290
8.1.7 Jednačina De Brojlijevih talasa	290
8.2 Čestica kao talasni paket	291
8.2.1 Talasni paket i Furijeova analiza	313
8.3 Princip neodređenosti	318
8.3.1 Talasni paket i relacije neodređenosti	320
8.3.2 Prirodna širina spektralnih linija	325
8.3.3 Difrakcija elektrona i relacija neodređenosti	330
8.3.4 Relacija neodređenosti i merenje pločaja elektrona	334
8.4 Šredingerova jednačina	337
8.4.1 Bornovo tumačenje talasne funkcije	347
8.4.2 Svojstvene funkcije i svojstvene vrednosti	349
8.4.3 Struja gustine verovatnoće	352
8.5 Stacionarna Šredingerova jednačina	355
8.5.1 Mlaz elektrona	357
8.5.2 Prolaz čestice kroz potencijalnu barijeru: energija čestice E je veća od potencijalne energije barijere U , $E > U$	360
8.5.3 Prolaz čestice kroz potencijalnu barijeru: energija čestice E manja je od potencijalne energije barijere U , $E < U$	364
8.5.4 Prolaz čestice sa energijom E kroz pravougaonu jednodimenzionu potencijalnu barijeru U konačne širine a $E < U$	367
8.5.5 Prolaz čestice kroz potencijalnu barijeru: trodimenzioni slučaj sa sfernom simetrijom	371
8.6 Potencijalne jame	376
8.6.1 Čestica u jednodimenzionoj jami sa beskonačno visokim zidovima	376
8.6.2 Čestica u trodimenzionoj jami sa beskonačno visokim zidovima	379
8.6.3 Prolaz čestice kroz pravougaonu potencijalnu jamu; Ramzaurov efekt .	382

	Strana
9. ATOM – KVANTNOMEHANIČKA SLIKA	391
9.1 Atom vodonika	391
9.1.1 Transformacija koordinata	391
9.1.2 Transformacija pravougljih (Dekartovih) u sferne koordinate	396
9.1.3 Razdvajanje promjenljivih u Šredingerovoj jednačini za vodonikov atom i za sisteme slične vodoniku	399
9.1.4 Rešavanje ugaone Šredingerove jednačine (po φ)	400
9.1.5 Rešavanje ugaone Šredingerove jednačine (po θ)	402
9.1.6 Rešavanje radijalne Šredingerove jednačine	404
9.1.7 Atomske orbitale	410
9.1.8 Orbitni ugaoni moment	423
9.2 Atomi sa više elektrona	427
9.2.1 Šredingerova jednačina atoma sa N elektrona	427
9.2.2 Atom helijuma	431
9.2.3 Primena varijacione metode na He atom	434
9.2.4 Uticaj spina na energiju i talasne funkcije atoma (He)	437
9.2.5 Atomi sa više elektrona	444
9.2.6 Periodni sistem elemenata	448
9.3 Atom i zračenje energije	454
9.3.1 Klasična teorija zračenja	455
9.3.2 Verovatnoće optičkih kvantnih prelaza	460
9.3.3 Kvantnomehanička slika zračenja – dipolni moment prelaza	462
9.3.4 Pravila izbora	465
10. ATOMSKO JEZGRO	473
10.1 Raderfordov ogled	473
10.1.1 Rasejavanje alfa-čestica na tankoj foliji	477
10.1.2 Čestica u polju centralne sile (alfa-čestica u polju jezgra)	478
10.1.3 Klasični opis eksperimenta rasejavanja	482
10.1.4 Rasejavanje alfa-čestica na atomskom jezgru	485
10.1.5 Upoređivanje Raderfordove jednačine s eksperimentom	487
10.2 Osobine atomskog jezgra	497
10.2.1 Sastav jezgra	498
10.2.2 Defekt mase	501
10.2.3 Veličina i oblik atomskog jezgra	502
10.2.4 Sile u jezgru – jaka sila	504
10.3 Modeli jezgra	505
10.3.1 Model kapi	505
11. RASPAD ATOMSKOG JEZGRA – RADIOAKTIVNOST	511
11.1 Raspad jezgra: energijski bilans i raspad kao statistička pojava	511
11.2 Alfa-raspad	514
11.2.1 Emisija alfa-čestice iz jezgra – tunel efekt	516
11.3 Beta-raspad	524
11.3.1 K-zahvat	531
11.3.2 Neutrino i antineutrino	533
11.4 Gama-zračenje	535
11.4.1 Nuklearna izomerija	539
11.4.2 Unutrašnja konverzija gama-zračenja	540
11.4.3 Gama-zračenje i nastajanje parova čestica – antičestica	541

	Strana
11.4.4 Teorija pozitrona	542
11.4.5 Mesbaurov efekt	545
12. SUBATOMSKE ČESTICE	553
12.1 Istorijski osvrt	553
12.2 Osnovne sile	555
12.2.1 Gravitaciona sila	555
12.2.2 Slaba sila	556
12.2.3 Elektromagnetna sila	556
12.2.4 Jaka sila	557
12.2.5 Kvanti polja – prenosioči sile	557
12.2.6 Vreme delovanja i domet sila	558
12.3 Familije čestica	559
12.3.1 Leptoni	559
12.3.2 Mezoni	560
12.3.3 Barioni	560
12.4 Čestice i antičestice	561
12.5 Zakoni održanja	562
12.5.1 Održanje leptonskog broja	563
12.5.2 Održanje barionskog broja	564
12.5.3 Održanje stranosti	565
12.6 Model kvarka	565
12.6.1 Mezoni	566
12.6.2 Barioni	567
12.6.3 Osnovna pravila za reakcije kvarkova	568
12.6.4 Novi kvarkovi: c, b, t	568
12.7 Standardni model	570
PERIODNI SISTEM ELEMENATA	575
PREPORUČENE VREDNOSTI OSNOVNIH FIZIČKIH KONSTANTI	577
FIZIČKE OSOBINE ELEMENATA	583
STANDARDNE ATOMSKE TEŽINE KOJE PREPORUČUJE IUPAC	587
OSOBINE STABILNIH JEZGARA	589
LITERATURA	603
INDEKS POJMOVA	607

Tehnički urednici:
Jovan ARANĐELOVIĆ
Slobodan KOVAČIĆ

Korice
Bogdan KRŠIĆ

Korektura
JP Službeni list SCG

Obim
38³/₄ štam. tabaka

Format
17 x 24 cm

Tiraž
500 primeraka

Štampa
ATELJE BOGDANOVIĆ – Beograd

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

539.1(075.8)

MACURA, Slobodan

Atomistika / Slobodan Macura, Jelena Radić-Perić. – 2. prerađeno i dopunjeno
izd. – Beograd: Službeni list SCG: Fakultet za fizičku hemiju, 2004 (Beograd:
Bogdanović). – 620 str.: ilustr.; 24 cm

Tiraž 500. – Bibliografija: str. 601-603. – Registar.

ISBN 86-355-0627-8

1. Radić-Perić, Jelena a) Atomska fizika
COBISS.SR-ID 115715084